

**PROFESORIAUS ANTANO KRIŠČIUKAIČIO GYVENIMO
PRIORITETAI: TEISĖ IR GIMTOJI KALBA
(140-osioms gimimo metinėms)**

Prof. habil. dr. Mindaugas Maksimaitis

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 39
Elektroninis paštas tistk@ltu.lt

Pateikta 2004 m. rugsėjo 23 d.

Parengta spausdinti 2004 m. gruodžio 7 d.

Pagrindinės sąvokos: teisininkas, literatas, teisinė kalba.

S a n t r a u k a

Antanas Kriščiukaitis (1864–1933) priklausė senajai lietuvių inteligentų kartai, davusiai nemaža garsių žmonių, kuriems rūpėjo ne tik sava specialybė ar profesija, bet ir kultūra plačiąja šio žodžio prasme, o carinė rusinimo politika žadino norą priešintis, net nepalankiausiomis sąlygomis išsaugoti gimtąją kalbą.

1890 m. tapęs diplomuotu teisininku, A. Kriščiukaitis tarnavo teismuose įvairiuose tuometinės Rusijos imperijos miestuose už Lietuvos ribų. Tačiau ilgas atitrūkimas nuo savo krašto nepadarė neigiamo poveikio jo gražiai šnektai. Negana to, jis parašė lietuvių kalbos pradžiamokslį – elementorių, o pradėjęs rašinėti dar gimnazijos suole, lietuviškos spaudos draudimo metais, jis buvo aktyvus tos spaudos darbininkas, parašė eilėraščių, bet labiausiai mėgo apsakymo žanrą.

Gimtoji kalba, jos problemos jam liko artimos visą gyvenimą.

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą 1918 m. sutikęs jau garbaus amžiaus, A. Kriščiukaitis dar vaisingai dirbo Vyriausiojo tribunolo pirmininku, profesoriavo Lietuvos universiteto Teisių fakultete.

Būdamas be galo užimtas, profesorius A. Kriščiukaitis nepalikė įsimenančių mokslo darbų. Vis dėlto pagrįstai laikoma, jog sunku rasti teisės mokslo ir teisės praktikos sritį, kurioje A. Kriš-

čiukaitis nebūtų įdėjęs savo žinių ir darbo. Intensyviai užsiimdamas įvairios teisės literatūros ir plačiai tarp teisininkų paskleidžiamų Vyriausiojo tribunolo dokumentų redagavimu, A. Kriščiukaitis nepaprastai daug padarė kurdamas lietuvišką teisės terminiją, ugdydamas profesinę teisininkų kalbą.

Šviesaus atminimo asmenybės profesoriaus A. Kriščiukaičio, kurio 140-tąsias gimimo metines pažymime, gyvenimo kelias ir darbai reikšmingi keletu požiūrių. Jis priklausė senajai lietuvių inteligentų kartai, davusiai nemaža garsių žmonių, kuriems rūpėjo ne tik savo specialybė ar profesija, bet ir kultūra, traukė geriau pažinti literatūrą, meną, o carinė rusinimo politika žadino stiprų norą priešintis, net nepalankiausiomis sąlygomis ne tik išsaugoti, bet ir puoselėti gimtąją kalbą. Plačiam mūsų visuomenei netgi labiau pažįstama yra literatūrinė A. Kriščiukaičio veikla, nors ne mažiau reikšmingų darbų jis nuveikė kaip teisininkas profesionalas: Lietuvos nepriklausomybę sutikęs būdamas jau garbaus amžiaus, jis dar beveik penkiolika metų dirbo aukščiausios Lietuvos teismo instancijos - Vyriausiojo tribunolo pirmininku, sykiu daugiau nei dešimtmetį profesoriavo Lietuvos universiteto Teisių fakultete.

Būtent tokiam gyvenimui jį paruošė jau nueitas gyvenimo kelias.

A. Kriščiukaitis gimė 1864 m. liepos 24 d. Paežerių kaime, dabartiniame Vilkaviškio rajone, pasiturinčių ūkininkų šeimoje. Baigęs Marijampolės gimnaziją, jis įstojo į Peterburgo universiteto Matematikos ir gamtos fakultetą, bet, nuo seno jautęs silpnę architektūrai, braižęs ir statęs bažnyčių maketus, tais pat metais panoro atsidėti jai, todėl matematikos studijas nutraukė. Tačiau kitais metais jis netikėtai nuvyko į Maskvą ir kibo į teisės mokslus. Sykiu aktyviai dalyvavo lietuvių studentų slaptoje visuomeninėje veikloje.

1890 m. tapęs diplomuotu teisininku, A. Kriščiukaitis tarnavo teismo kandidatu, tardytoju ir teisėju tuometinės Rusijos imperijos miestuose Maskvoje, Mintaujoje (dab. Jelgavoje), Tichvine, Novgorode. Išsitaravo iki valstybės patarėjo (*statskij sovietnik*) rango [1, lap. 25].

Tačiau ne tai šiame A. Kriščiukaičio gyvenimo tarpsnyje kelia didžiausią pasigėrėjimą. Nuostabu, kad daugiau nei trisdešimt sąmoningo gyvenimo metų nesusidurdamas arba labai mažai tesusidurdamas su gyvąja lietuvių kalba ir kasdien bendraudamas rusiškai, A. Kriščiukaitis visa savo esybe liko lietuvis, nepamiršo gimtojo krašto žmonių, jų papročių, pasakų, dainų, patarlių. Ilgas atitrūkimas nuo savo krašto nepadarė nė menkiausio neigiamo poveikio jo gražiai suvalkietiškai šnektai. Netgi atvirkščiai, jis, galima sakyti, visą tą laiką gyveno gimtosios kalbos rūpesčiais.

1891 m. atvykęs dirbti į Mintaują ir ten dirbęs penkeris metus, A. Kriščiukaitis rado, pasak jo, „gražų mūsiškių ratelį“: kalbininką Joną Jablonskį, tuo metu mokytojavusį vietos gimnazijoje, teisininkus Motiejų Lozoraitį, Motiejų Čepą, Vladą Mačį, kunigą Juozą Tumą (Vaižgantą), be to, iš Rygos šventadieniais atvažiuodavo mokytojas Pranas Mašiotas su savo kompanija [2, lap. 1]. Matyt, ne be draugų įtakos ir J. Jablonskio paskatinimo A. Kriščiukaitis čia ėmėsi profesionalui teisininkui visai nebūdingo darbo: parašė lietuvių kalbos pradžiamokslį „Naują elementorių“, 1907 m. susilaukusį net keturių leidimų. Čia pirmą kartą atsisakyta vadinamojo „slebizavimo“.

A. Kriščiukaitis buvo aktyvus lietuviškos spaudos darbininkas. Pradėjęs rašinėti dar gimnazijos suole, lietuviškos spaudos draudimo metais A. Kriščiukaitis spausdinosi „Aušroje“, vėliau bendradarbiavo „Šviesoje“, „Nemuno sarge“, „Varpe“, „Ūkininke“, kituose periodiniuose leidiniuose, Lietuvos ūkininkų kalendoriuose. Pradžioje rašė žinutes, pomėgis tiksliesiems mokslams pastūmėjo prie gamtos mokslo populiarinimo (straipsnis „Matematiškas žemės aprašymas“ buvo paskelbtas „Aušroje“ 1884 m.). Jis parašė keletą eilėraščių („Raudą mylimosios“, „Draugui lietuvininkui“ ir kitus), bet labiausiai mėgo apsakymo žanrą.

Specialistų vertinimu, A. Kriščiukaičio apsakymai pasižymėjo humoro ir satyros elementais, būdingais dialogais, ryškiomis buities detalėmis, raiškiu stiliumi [3, p. 186]. Apsakymai buvo paskelbti rinkinyje „Kas teisybė – tai ne melas“ (išl. 1892, 1905, 1974 m.), o meniškai ryškiausias A. Kriščiukaičio apsakymas „Brička“ pateko į lietuvių literatūros aukso fondą, dar ir nekart buvo leidžiamas atskira knyga.

Be to, A. Kriščiukaitis dar parašė satyros vaizdelių, spausdintų periodikoje bei 1928 m. išleistame rinkinyje „Satyros trupiniai: iš atliekamojo literato užrašų“, keturių veiksmų komediją „Avinėlis nekaltasis“ (1921 m.), kritikos straipsnių („Armėnų beletristika“), padarė keletą laisvų vertimų (L. Tolstojaus, G. Mopasano ir kitų). Žadindamas lietuvių tautinę sąmonę, jis sutrumpintai išvertė patriotinį vengro Moro Jokajaus (Jokai) kūrinį „Pajudinkime, vyrai, žemę“. Ji išleista 1892 ir 1921 m. [4, p. 716–717].

Savo kūrybą A. Kriščiukaitis iš pradžių pasirašinėjo Antano iš Būgnų (jo tėvas Būgnuose buvo pirkęs ūkį) slapyvardžiu arba sutrumpintu jo variantu – A. iš B., ilgainiui virtusiu jo literatūriniu pseudonimu – Aišbė.

A. Kriščiukaitis rašė puikia lietuvių kalba. Aukštai ją vertindamas, bendrinės lietuvių kalbos tėvas J. Jablonskis vėliau siūlydavęs savo studentams paskaityti Aišbės raštų [5, p. 2], o ir pats nevengdavo tartis su juo jo krašto kalbos klausimais [6, p. 890].

Teismo darbuotojo A. Kriščiukaičio, kilusio iš paprastų žmonių ir nevirtusio baltarankiu, asmenį apibūdina dar ir tai, kad laisvu nuo tarnybos metu jis mėgdavęs siūti batus arba gaminti medinius baldus.

Atsikuriant nepriklausomai Lietuvos valstybei, 1918 m. rugsėjo mėn. A. Kriščiukaitis iš Rusijos sugrįžo į tėvynę, čia drauge su kitais lietuvių teisininkais – Petru Leonu, Petru Šniukšta, Vladu Stašinsku – talkino Valstybės tarybai – rengė Steigiamojo seimo rinkimų, savivaldybių, kitus įstatymų projektus [7, p. 397–398]. Lapkričio 16 d. jis buvo paskirtas tik ką sudaryto pirmojo Ministrų kabineto Teisingumo ministerijos juriskonsultu. Tačiau netrukus, kaip turintį didžiulę patirtį teismo darbe, teisingumo ministro P. Leono teikimu, Valstybės tarybos Prezidiumas jį gruodžio 10 d. paskyrė steigiamo Vyriausiojo tribunolo pirmininku [8].

Tiesa, dėl bolševikų ir lenkų agresyvių veiksmų prieš Lietuvą, šias pareigas jis tegalėjo pradėti eiti tik 1919 m. balandžio mėnesį Kaune. Bet ir tada pradžioje dirbtas tik organizacinis darbas. Pirmasis Tribunolo teisėjas buvo paskirtas tik gegužės mėnesį, o pirmasis posėdis, į talką trečiuoju kolegijos nariu pasikvietus Kauno apygardos teismo teisėją, įvyko tik birželio 26 d. [9, p. 19–20].

Būdamas Vyriausiojo tribunolo pirmininko poste, A. Kriščiukaitis daug padarė diegdamas nepriklausomos Lietuvos teismuose lietuvių kalbą. Nors 1918 m. lapkričio 28 d. Valstybės tarybos priimtame Laikinajame Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatyme buvo nustatyta, jog teismo kalba esanti lietuvių kalba, tačiau dėl specialistų trūkumo kai kurie teisėjai, valstybės gynėjai, tardytojai ir advokatai, menkai temokėdami lietuviškai, ir toliau mėgino kalbėti bei dokumentus rašyti rusiškai. Svetimos kalbos teismuose buvo atsisakyta Vyriausiajam tribunolui 1920 m. liepos 31 d. nutarime įsakmiai nurodžius teismo kalba esant tik lietuvių kalbą [9, p. 212–213]. Nors nutarimas ir sukėlė tam tikrą nepasitenkinimą, ypač žydų advokatų, bet pagaliau ir jie buvo priversti paklusti ir teismo posėdžiuose prabilo lietuviškai.

Vyriausiojo tribunolo pirmininkas A. Kriščiukaitis su visais ir visur, net teismo posėdžiuose, būdavęs paprastas, natūralus. Jis pats parengė teismo dokumentų bei įvairių raštų pavyzdžius, mokė darbuotojus be kalbos klaidų, taisyklingai rašyti teismo dokumentus.

Kartu tai buvo imponuojantis, darantis įtaką aplinkai, pirmininkas. Rašoma, jog susirinkę į visuotinį susirinkimą teisėjai laisvai kalbėdavę, juokaudavę, bet, vos tik pasirodžius A. Kriščiukaičiui, kalbos ir juokai ūmai nutrūkdavę, prasidėdavęs rimtas teisės dalykų svarstymas. Visus veikęs pirmininko autoritetas [10, p. 42].

Kaip Vyriausiojo tribunolo pirmininkas A. Kriščiukaitis aktyviai dalyvavo Teisingumo ministro tarybos darbe [11, lap. 11]. Vėliau, nuo 1929 m., jis talkino Valstybės tarybai, būdamas paskirtas jos žinovu-bendradarbiu.

Nors, jį pažinojusiųjų liudijimu A. Kriščiukaitis buvo gerokai užsisklendęs žmogus, ramus ir mažakalbis, tačiau jautriai reaguodavo į įvairius visuomeninio gyvenimo reiškinius. Norėdamas suburti negausias Lietuvos teisininkų gretas, jis kartu su kolegų grupe 1920 m. ėmėsi iniciatyvos oficialiai įregistruoti Lietuvos teisininkų draugiją, ir beveik 13 metų buvo veikliu šios draugijos valdybos pirmininku. Jis taip pat vadovavo vienai iš keturių draugijos darbo komisijų – teismų organizacijos komisijai, ne kartą viešai išsakiusiai savo nuomonę opiausiais klausimais.

mais, tokiais kaip kasacinės instancijos Lietuvos teismų sistemoje reikalingumo, skiriamų viešmeninių taikos teisėjų išsaugojimo ir kt. [12, p. 8].

1922 m. spalio 23 d. A. Kriščiukaitis buvo pakviestas ordinariniu profesoriumi į Lietuvos universiteto Teisių fakultetą. Į pakvietimą atsiliepė nedelsdamas, nepaisydamas savo garbingo amžiaus ir užimtumo Vyriausiąjame tribunole, nes žinojo, kaip buvo sunku tik ką įsisteigusiam fakultetui rasti tinkamos profesūros. Atsiliepė, reikšdamas „giliausio dėkingumo už tą pasiūlymą, kuris man yra didžiai garbingas“ [13, lap. 1]. Į darbą universitete žiūrėjo be galo rimtai. Dekano Petro Leono apibūdinimu, nepasitaikė atvejo, kad A. Kriščiukaitis per dešimtį metų būtų praleidęs paskaitą ar fakulteto tarybos posėdį [14, p. 254].

Pradžioje vienerius mokslo metus A. Kriščiukaitis būsimiesiems teisininkams skaitė baudžiamosios teisės paskaitas, o vėliau nuolat – baudžiamojo proceso kursą.

Pasak paties profesoriaus, jo paskaitas studentai stropiai lankė ir labai atidžiai klausė.

Yra išlikusios 1928 m. rotatoriumi išspausdintos jo skaitytos baudžiamojo proceso paskaitos, pavadintos „Profesoriaus peržiūrėtos baudžiamojo proceso paskaitos“ [15]. Leidinyje, šalia galiojusio proceso įstatymo komentaro, pateikiama nemaža specifinių procesinių sąvokų ir terminų apibrėžimų, dėstomi baudžiamojo proceso mokslo metodai, baudžiamojo proceso istorija.

Studentai teisininkai, klausydamiesi profesoriaus A. Kriščiukaičio skaitomų baudžiamojo proceso paskaitų, įgydavo ne tik profesinių teisinių, bet dar ir gerų kalbinių žinių. Ir ne vien dėl to, kad jos pačios buvo gyvas taisyklingos kalbos pavyzdys, bet ir todėl, kad profesorius nevengdavo pakritikuoti ir vaizdžiai pašiepti netaisyklingus pasakymus, stengdamasis nuo jų atpratinti studentiją. Teisinių kalboje paplitus nelietuviškos kilmės terminui „pravesti“ kvotą ar tardymą, A. Kriščiukaitis savo paskaitose studentams aiškindavęs, kad pravesti galima karvę ar arklį, bet ne kvotą ar tardymą [10, p. 43].

Studentai mėgo ir A. Kriščiukaičio vedamus seminarus, kurių metu buvo nagrinėjama teisminės praktikos medžiaga: seminaro dalyviai raštu analizuodavo baudžiamąsias bylas, paėliui susidurdami su visomis proceso stadijomis, rengdavo tardymo dokumentų, kaltinamųjų aktų, teismo nuosprendžių bei skundų projektus [16, lap. 9–12].

Šilti santykiai, susiklostę tarp A. Kriščiukaičio ir studentų, paskatino universiteto Senatą, profesoriumi mirus, savotiškai pagerbti mirusį: buvo nutarta laidotuvių vainikui skirtus 500 litų paaukoti neturintiems studentams remti [17, lap. 38].

Teisių fakulteto taryba iš profesoriaus A. Kriščiukaičio, taip pat docentų Vlodo Mačio ir Albino Rimkos, 1924 m. sudarė teisinių terminų komisiją [18, lap. 37]. A. Kriščiukaitis nuolat buvo skiriamas studentų teisinių lietuvių kalbos egzamino komisijos pirmininku.

Nepaprastai užsiėmęs kitais reikalais, profesorius A. Kriščiukaitis tiesiogiai mokslinėje veikloje nedalyvavo, nepaliko įsimenančių mokslo darbų. Nepaisant to, A. Kriščiukaičio atminimui skirtame nekrologe, apibendrinančiame jo nueito gyvenimo kelio rezultatus, buvo pagrįstai pažymėta, jog „nėra teisės mokslo ir teisės praktikos srities, kurioje velionis nebūtų įdėjęs savo žinių ir darbo“ [19, p. 236].

Aukštos kvalifikacijos teisininkas ir puikus lietuvių kalbos mokovas A. Kriščiukaitis nepaprastai daug padirbėjo kurdamas lietuvišką teisės terminiją, ugdydamas profesinę teisinių kalbą, taisydamas ir tobulindamas specifinius teisinius terminus.

Reikia nepamiršti, kad lietuvių teisinė terminija ir lietuvių profesinė teisinių kalba iš esmės pradėjo formuotis tik XX a. pradžioje, tik tada šiuolaikine prasme imtas vartoti ir pats terminas „teisė“ [20, p. 109]. Tai nenuostabu, nes Lietuva ilgiau nei šimtą metų buvo svetimųjų engiama, ir visas valstybinis darbas joje vyko rusų kalba. Tad Lietuvos nepriklausomybės metai buvo šiuolaikinės lietuvių teisinės kalbos formavimosi laikotarpis.

Bene didžiausią indėlį į lietuvių teisinę kalbą A. Kriščiukaitis įnešė redaguodamas teisinę literatūrą.

Svarbiausiu jo darbu šiame bare laikytini Lietuvių teisininkų draugijos žurnalo „Teisė“ 1920 m. įsteigimas ir redagavimas.

Jaunoje Lietuvos valstybėje, laikinai palikusioje galioti žymią dalį iki nepriklausomybės atgavimo joje galiojusių svetimų įstatymų, ne tik teisinė literatūra, bet ir toji įstatymų dalis pradžioje buvo prieinama tik svetimomis kalbomis, todėl galimybė visą šią medžiagą publikuoti lietuviškai buvo gyvybiškai būtina. Būtent „Teisėje“ ėmė reikštis pirmosios rašančiųjų Lietuvos teisininkų jėgos, šio žurnalo dėka visuomenei tapo žinomos norinčių ir turinčių ką pasakyti lietuvių teisininkų pavardės.

Iki 1933 m. A. Kriščiukaitis, neskaitant „Teisės“ priedų, suredagavo dvidešimt tris žurnalo numerius, kiekvieną penkių šešių spaudos lankų apimties, iš viso apie du su puse tūkstančių puslapių. Pats A. Kriščiukaitis ištaisydavo daugumos straipsnių kalbą, kuria labai rūpinosi, taip pat peržiūrėdavo korektūrą [14, p. 256]. Tad nenuostabu, kad teisiniai tekstai kiekviename žurnalo numeryje skaitytojui buvo pateikiami gražia lietuvių kalba.

A. Kriščiukaitis redagavo teismo dešimtmečiui skirtą leidinį „Lietuvos teismas 1918–1928“, taip pat žinomo teisininko Zigmo Toliušio sudarytą Teisininkų kalendorių 1926 metams, kuriame buvo gausu rašinių iš įvairių teisės šakų. Itin reikšmingi jo redaguoti du stambūs Antano Merkio sudaryto neoficialaus leidinio „Lietuvos įstatymai: Sistemizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys“ tomai (1922 ir 1925).

Teisių fakulteto tarybai 1923 m. nutarus leisti periodinį fakulteto mokslo darbų rinkinį „Lietuvos universiteto Teisių fakulteto darbai“, jo redaktoriumi be jokių abejojimų buvo išrinktas taip pat A. Kriščiukaitis [21, lap. 46 a]. Kaip buvo numatyta, A. Kriščiukaitis ėmėsi redaguoti pirmojo tomo pirmąją knygą [22, lap. 9], bet krūvis pasirodė esąs neįveikiamas, todėl darbą teko užbaigti doc. A. Rimkai, o kitus tomus redagavo jau prof. A. Janulaitis.

Atskirai paminėtinas A. Kriščiukaičio indėlis į lietuvišką baudžiamojo proceso terminiją. Nepriklausomoje Lietuvoje tarp kitų likus galioti ikikariniam Rusijos baudžiamojo proceso įstatymui, Lietuvos teisingumo ministro A. Tumėno pavedimu, A. Kriščiukaitis ėmėsi lietuviškai laisvai redaguoti įstatymo tekstą, pagal reikalą jį keisdamas ar įdėdamas naujų straipsnių, ir šį darbą dirbo 1924–1927 metais. Pasak A. Kriščiukaičio, jo parengtame įstatymo projekte net nepakeistuose straipsniuose jis nesilaikęs rusiškojo teksto, o mintis reiškęs lietuviškai, stengdamasis tik neiškreipti jų prasmės [23, p. 3, 186]. Nors šis projektas nebuvo įstatymų leidėjui pateiktas aprobuoti, jo tekstas vėliau buvo panaudotas rengiant įstatymo vertimą į lietuvių kalbą, kurį, beje, ir vėl atidžiai tikrino, terminiją ir kalbą taisė ir ginčytiniais teisės klausimais pateikė nurodymų A. Kriščiukaitis [24, p. 3–4].

Redaguodamas daug įvairios teisės literatūros bei plačiai tarp teisininkų paskleidžiamus Vyriausiojo tribunolo dokumentus, A. Kriščiukaitis daug prisidėjo ne tik formuojant lietuvišką teisės terminiją, bet ir ją vienodinant.

Už nuopelnus Lietuvai A. Kriščiukaitis apdovanotas aukščiausiais – Vytauto Didžiojo I laipsnio ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino II laipsnio – ordinais.

Vyriausiojo tribunolo pirmininku ir universiteto profesoriumi A. Kriščiukaitis išbuvo iki paskutinės savo gyvenimo dienos: išvakarėse dar dalyvavo Teisių fakulteto tarybos posėdyje, o 1933 m. spalio 3 d., besirengdamas į darbą, staiga mirė.

***

Pagerbdami profesoriaus A. Kriščiukaičio atminimą, turime konstatuoti, kad ir šandien Lietuvai būtų reikalingi tokios kompetencijos ir energijos žmonės, jų žinios ir pastangos, galinčios atgaivinti ir tobulinti taisyklingą profesinę teisininkų kalbą, vėl sušlubavusią dėl užsitęsusio sovietmečio.

Šio neabejotinai daug Lietuvai nusipelnusio žmogaus atminimas yra nepelnytai primirštas. Mūsų, dabarties teisininkų, pareiga šį atminimą atgaivinti ir palikti ateičiai.

LITERATŪRA

1. **Ofic. išrašas** iš A. Kriščiukaičio tarnyb. lapo // LCVA. F. 631. Ap. 3. B. 354.
2. **A. Kriščiukaičio** autobiografija, parengta Lietuviškosios enciklopedijos redakcijai // Nac. M. Mažvydo b-kos RS. F. 32. Saug. vien. 75.
3. **Lietuvių** literatūros istorija. – Vilnius, 1958. T. 2.
4. **Merkelis A.** Antanas Kriščiukaitis-Aišbė // Jaunoji karta. 1933. Nr. 43.
5. **Masiulis B.** Kalba ir teisininkai // Teisininkų žinios. 1954. Nr. 7.
6. **Vaičiulaitis A.** Antanas Kriščiukaitis-Aišbė // Naujoji Romuva. 1933. Nr. 149–150.
7. **Lietuvos** valstybės tarybos protokolai 1917–1918. – Vilnius, 1991.
8. **Laikinosios** vyriausybės įsakymai // Lietuvos aidas. 1918. Nr. 156.
9. **Lietuvos** teismas 1918–1928. – Kaunas. 1930.
10. **Stravinskas P.** Mūsų neužmirštamieji // Teisininkų žinios. 1965. Nr. 27–28.
11. **Fakulteto** apyskaitai žinios 1924–1925 m. // LMA b-kos RS. F. 163. Saug. vien. 857.
12. **L. Š. ir J. G.** Žvilgsnis praeitį // Teisininkų žinios. 1965. Nr. 27–28.
13. **A. Kriščiukaičio** 1922 m. spalio 30 d. raštas Teisių fakulteto dekanui // LCVA. F. 631. Ap. 3. B. 354.
14. **Kalbos**, pasakytos 1933 m. lapkričio 3 d. prie a. a. prof. A. Kriščiukaičio, Vyriausiojo tribunolo pirminko, kapo // Teisė. 1933. Nr. 24.
15. **Profesorius** peržiūrėtos baudžiamojo proceso paskaitos. – Kaunas, 1928.
16. **A. Kriščiukaičio** ataskaita fakultetui // LMA b-kos RS. F. 163. Saug. vien. 857.
17. **Universiteto** Senato pos. protokolai // LCVA. F. 631. Ap. 12. B. 694.
18. **Teisės** f-to tarybos 1924 11 03 pos. prot. // LCVA. F. 631. Ap. 1. B. 222.
19. **A. a. Antanas Kriščiukaitis** // Teisė. 1933. Nr. 24.
20. **Būga K.** Rinkiniai raštai. – Vilnius. 1958. T. 1.
21. **Teisės** f-to tarybos 1923 07 22 pos. prot. // LCVA. F. 631. Ap. 1. B. 221.
22. **A. Kriščiukaičio** autobiografijos juodraštis // LMA b-kos RS. F. 163. Saug. vien. 857.
23. **Baudžiamojo** proceso įstatymas (Bendrieji dėsniai ir pirmoji knyga). „Teisės“ priedas A. Kriščiukaičio suredaguotas. – Kaunas, 1924.
24. **Baudžiamojo** proceso įstatymas. Išleido J. Byla. – Kaunas, 1930.

Priorities in the Life of Professor Antanas Kriščiukaitis: Law and Mother Tongue

*Prof. Habil. Dr. Mindaugas Maksimaitis
Mykolas Romeris University*

Keywords: lawyer, litterateur, legal language.

SUMMARY

This article is dedicated for commemoration of the 140 year birth anniversary of the famous Lithuanian lawyer – Professor Antanas Kriščiukaitis.

A. Kriščiukaitis (1864-1933) belonged to the old generation of Lithuanian intellectuals who cared not only about their profession, but also about culture, literature and art. The czarist Russification evoked resistance and the wish to preserve the mother tongue even in the most difficult circumstances.

After becoming a certified lawyer in 1890, A. Kriščiukaitis served as apprentice judge, interrogator and a judge outside Lithuania, in various cities of the Russian empire. Although during more than thirty years he spoke Russian and barely encountered the use of the Lithuanian language, A. Kriščiukaitis remained a true Lithuanian. The long breakaway from his homeland did little negative effect on his appealing speech. Constantly having in mind his mother tongue, he wrote a

primer of the Lithuanian language which was published in four editions. He started writing in his high-school and remained an active writer during the years when the Lithuanian print was banned. He wrote poems, but most of all he liked the genre of short-stories. The mother tongue and its problems remained important for him for the rest of his life.

At the time of the reinstatement of the independent state of Lithuania in 1918 A. Kriščiukaitis was already of an honorable age. Despite of this fact, he continued to work as the chairmen of the High Tribunal which was the highest judicial instance in Lithuania for almost another fifteen years. At the same time he also acted as a professor in the Law faculty of the Lithuanian University, where he lectured criminal law for more than a decade.

Leading such a busy life, A. Kriščiukaitis did not create any memorable peaces of scientific works. Despite of this fact it is acknowledged that he has contributed to all aspects of legal science and practice. He edited lots of pieces of legal literature as well as widely published documents of the High Tribunal, thus he greatly contributed to the legal terminology and legal language in Lithuania.

Honoring the memory of professor A. Kriščiukaitis, even today we miss people with such competence and energy. Such effort and knowledge is needed to revive and improve the legal language which has been impaired during the long-lasting soviet times.

